

HOOGNE, KUID HÕRE: Zetod Viljandi Pärimusmuusika festivalil. Foto Aapo Ilves

Tsiira-tsinna, Seto helü'

Käisin Setomaa-lehe lähikesel sellel suvel Viljandi pärimusmuusikafestivalil seto muusikat jahtimas. Paraku ei mahtunud reportaaž Kuningriigi-eelsesesse numbrisse ära. Võib-olla oli see hoopistükkis hää, sest tekkis mõte teemasse natuke sügavamalt sisse puurida ning setohelide hetkeseis üle vaadata.

Viljandi folgipeol on sellel sajandil esinenud Tsiibihärlase', Liinatsura', Zetod (kõik kolm vähemalt kolmel aastal), Seto-Võro segakamp Lõkõri', projekt Oio Seto' ja Põhja-Eesti setode emalaev Siidisõsarõ. Väljaspool ametlikku programmi ehk keegi veel — Seto-metaliiks on naljatades nimetatud ka sel aastal alternatiivsel «antifolgil» esinenud Winny Puhhi Põlvast. Rohelisel laval esines uus ja paljulubav kooslus Priks, Vabarna & Valk (kavas lisaks töötlastele ka kahe viimase setopärane autorilooming) ja üks ole setopoolseid helisid ka näiteks Väikesse Hellero (sel aastal laval koos Vägilastega) ja Krää repertuaaris.

Seda on muide siiski kumastavalt vähe. Seto leelonaised on tegelikult juba aastakümneid üks Eesti muusika suurimaid ekspordiartikleid, koore on palju ja nad peaks, võiks ning suudaks aasta suurimale folgisüdamusele endist palju rohkem anda. Seto pärimusmuusika elab. Parimaks näiteks on kindlasti leelopäevade traditsioon.

Aastal 2007 on heameel tōdeda, et ka maskuliinsem pool on taas varjust välja jõudnud. Meestelaulu taastumise jōu-

AAPO ILVES

muusik ja literaat

Aapo Ilves kirjutab, et kuigi seto nüüdismuusika Suur Pauk on veel toimumata võib selle tulevikus valla päästev Geenius juba olemas olla. Me lihtsalt ei tea, kas ta joob veel rinnapiima või noolib juba õlut

lisim magnet on Liinatsura'. Staarid-eestluljad Hao ja Vahelaane Paalid, Kalla Urmas ja teised tsurad on endile publiku leidnud ja kasvatanud. Liinatsurade erisuseks on see, et nende esinemised jagunevad reeglina kaheks. Ühel juhul on tegemist võimsa ja väristava Seto meestelauluga, teisel puhul haleda kakofooniaga. Millest see oleneb, ei ole mina veel jagu saanud. Kui teaks, siis ütleks tsuradele kah. Võimekate eestluljate-na võib erinevate koosseisude-projektidega laval või kirmaskeil kohata veel Ōnapuu Laurit, Riitsaare Evarit, Kalkuni Andreast ja Sommeri Laurit.

Jōudsalt on hakanud edenema lõõtsakultuur. Vaadake kasvõi Kuningriigipäevade pillivõistluste taset ja osavõtjate rohkust. Obinitsas nikerdatakse juba mitu aastat seto kandleid. Arvata võib, et peatselt on põhjust ka traadinaäppijatest pikemalt kõneleda. Pärandhelidega on kõik üha rohkem korras. Muusika tuleb tagasi ja läheb edasi.

Seto-Võro pop-folk-punk-jne-bänd Lõkõri' ei tee kultuuriruumidel suurt vahet. Pundi võtmeiks on solistide üksteist täiendav karisma, mängimine Lõuna-Eesti keeltega (näiteks arhaisimide segamine poeetiliste uussõnadega), kõikvõimalikult erineva muusika interpreteerimine lõunaeesilisse ja rahvalikku hamesse (setokeelne Ukraina rahvalaul või Soome pop, Seto räpp jms), uued lõunaeesikeelsed autorilaulud ja ehk veel midagi, mida ma seestpoolt näha ei oska. Kohati võtab see kõik ka groteskseid vorme, kasvõi putinlaste-na-

šistide iidolbändi Ljube palast Setomaa alternatiivse hümnitegemine («Hiro») ning sama grupi Ameerikat põlastava superhiti moondamine õpilasmalevlikuks protestilauluks «Andke tagasi Petserimaa». Seda tüüpi kaverdamisse saab suhtuda mitmeti. Siinkirjutaja, kes samuti Lõkõrite ridades laulab-mängib, suhtub halvasti ja seetõttu teda nende palade aegu laval ei näe.

✕ **Liinatsurade puhul on ühel juhul tegemist võimsa ja väristava Seto meestelauluga, teisel — haleda kakofooniaga**

Olemas on ka Seto «sült» — ilmselt kõik küla- ja kõrtsibändid kolmnurgast Võõpsu-Värskä-Meremäe on (Alice'i, Mustlase elu ja Valgete rooside vahele) mänginud kuldhitte «Pirgo sõitse Petserihe», «Setokõsõ sõitsiva» ja «Lätsi läbi Sergio külä». Need rahvalikud laulud on arvatavalt mitte vanemad kui sada aastat, nende häälsus ning rütm on lihtsamad ning tulevad ka mittesetole kergelt kätte. Viimase kahe juures on üsna suure tõenäosusega olnud mängus Eesti esimese hitimeistri ja «seto asja» ajaja H. J. Schmalzi (1870 — 1945) käsi. Setokeelset ja -meelset diskotõmpsu võib trehvata ansambli Sinu Naine esinemistele sattudes.

Seto etnopopi menukaimaks vaalaks on hetkel kindlasti Zetod. Kunagistest imelastest on

saanud noored mehed ja paraku tuleb nentida, et mis imiku juures armas ja lubatud, pole seda mehe juures teps mitte. Vaatamata uuenenud koosseisule ning värsketele paladele on kriitikud bändi juures juba väsimise märke täheldanud. Kahtlemata saaks sama rege rautades veel aastaid lavadel tuurida, aga Uriah Heep'iks muutumiseks on poisid ju ikkagi veel liiga noored.

Zetode suurimaks miinuseks on setolise mitmehäälsuse adumatus või p u u d u m i n e . Pahatihti on lavalt kostuv muusika hoogne küll, aga hõre, ühehääls-

ne ja külm nagu Ummamuudu oma halvimal hetkil. Sel aastal kõlas Viljandis mitmehäälsuse meestelauluna vaid (või ehk juba tervelt?) üks pala, millele rahvas võimsalt kaasa üürgas. Äsjase «mõlsemise» mõte oli selles, et mida rutem need väited kehtivuse kaotavad, seda toredam saab olema. «Pavvrit» ja hääli-inimesi lavale juurde, muidu tulen ise!

Huvitavamaid eksperimente onvanadeSetolauludegatoimetanud Lauri Sommer ehk Kago, kellelt ilmus hiljuti kaksikplaat «Piima»/«Kõngerjõnks». Nendelt (taas)üllitistelt — mõlemad CDd on üksikuna varem ilmunud — ning Sommeri esinemistelt leiab üht-teist hääd ja põnevaid. Kahjuks jätab Kago ennast siiski pisut liiast pōranda alla. Suurte festivalide kammersaa-

lid ning «nydismuusika» hülud üle maailma ootavad Sind, Lauri, nad lihtsalt ei tea seda.

Lõuna-Eesti luterlike alade regilaulu on töödeldud väga paljud Eesti muusikud ja kollektiivid, näiteks Oort, Vägilased, Collage jne, Seto asja julgevad näppida vähesed. Selle põhjustele aitab valgust heita äsjakiidetud Lauri Sommer, kes ütles hiljutises intervjuus (Eesti Päevaleht, 11. 08. 2007, Tiiu Laks, «Kogumikplaadiks pole aeg kunagi liiga vara või hilja») nõnda: «Vanemat rahvalaulu, eriti seto leelot, on väga raske mingi instrumentaaltaustaga sujuvalt seostada. Hääleloogika on seal sadade aastatega omad reeglid kehtestanud. Uute elementide lisamiseks peab vana esmalt põhjalikult tundma. See on rütmikalt ja mitmehäälsu-

selt nii kummaline, et Eestis on töötlemise tulemuseks seni olnud ainult lahjendused, olgu siis Tormis, Ummamuudu või Zetod.» Ma ei leia võimalust Lauriga mitte nõustuda. Seto nüüdismuusika Suur Pauk on veel toimumata, aga kunagi de-tonaatorit vajutav Geenius võib juba olemas olla. Me lihtsalt ei tea, kas ta joob veel rinnapiima või noolib juba õlut.

Selle optimistliku tõdemusega sätib äsjaloetud tilluke ning heatahtlikult «kõik saavad» moega ülevaade ennast lõppema. Palun andestust, kui keegi või miski märkamata jäi — ju ta oli siis liiga suur või teiste taga peidus. Seto «pärimusmuusika» elab, leelotab, rohib, folgib, tümpsub, areneb ja muutub üha huvitavamaks. Olõ-i hallõ-kõnõ! ■